

УДК 78.03:783.5(477)"19/20"

Цитування:

Привалова О. Г. Становлення і розвиток протестантської музичної традиції Київщини наприкінці ХХ – першій чверті ХХІ століття (на прикладі хорової творчості баптистських композиторів). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 4. С. 412–417.

Привалова Ольга Григорівна,
аспірантка Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0009-0009-3036-1724>
o.pryvalova.asp@kubg.edu.ua

Pryvalova O. (2024). Formation and Development of Protestant Musical Tradition of Kyiv Region at the End of the 20th - Early 21st Century (on the Example of the Choral Work of Baptist Composers). *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 412–417 [in Ukrainian].

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ ТРАДИЦІЇ КИЇВЩИНИ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ХОРОВОЇ ТВОРЧОСТІ БАПТИСТСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ)

Мета дослідження – проаналізувати творчість композиторів, авторів хорових піснеспівів для богослужбового вжитку й концертного виконання в протестантських церквах баптистської деномінації Київщини кінця ХХ – першій чверті ХХІ століття. **Методологія** дослідження передбачала застосування низки методів, серед яких біографічний, персонологічний, історико-культурний, музично-аналітичний, емпіричний, які дозволили створити цілісну панораму розвитку баптистської музичної традиції Київщини періоду Незалежності. **Наукова новизна** дослідження полягає у систематизації інформації про творчу діяльність протестантських композиторів київського регіону; введення до наукового обігу корпусу українських духовних хорових творів, що репрезентують богослужбову та концертну практику баптистської церкви. **Висновки.** Композиторська творчість в протестантських церквах Київщини у часи СРСР була аматорською. Професійний етап розвитку оригінальної української баптистської музики розпочався в 1990-х роках. Першою композиторкою з професійною освітою стала Світлана Острова, яка заклала підвалини професійної композиторської творчості баптистської церкви в Україні та виростила плеяду церковних композиторів. Творчий доробок Івана Мілеєва, Павла Сидька, Сергія Хашука, Володимира Хлисти, Віталія Григора демонструє як тяглість конфесійних музичних традицій баптистської церкви, так і оновлення стилістики й композиторської техніки в сучасній хоровій протестантській композиторській творчості.

Ключові слова: протестантизм, баптистська деномінація, богослужбова традиція протестантів Київщини, композиторська творчість, хорові твори, збірки духовних піснеспівів, музичний стиль.

Pryvalova Olga, Postgraduate Student, Department of Musicology and Music Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Formation and Development of Protestant Musical Tradition of Kyiv Region at the End of the 20th - Early 21st Century (on the Example of the Choral Work of Baptist Composers)

The purpose of the research is to analyse the work of composers, authors of choral chants for liturgical use and concert performance in Protestant churches of the Baptist denomination of the Kyiv region at the end of the 20th – early 21st century. **The research methodology** involved the use of a number of methods, including biographical, personological, historical-cultural, musical-analytical, empirical, which made it possible to create a holistic panorama of the development of the Baptist musical tradition of the Kyiv region during the Independence period. **The scientific novelty** of the study is the systematisation of information about the creative activities of Protestant composers in the Kyiv region; introduction to the scientific circulation of the corps of Ukrainian spiritual choral works representing the liturgical and concert practice of the Baptist Church. **Conclusions.** Composer's creativity in the Protestant churches of the Kyiv region during the USSR was amateur. The professional stage of development of the original Ukrainian Baptist music began in the 1990s. The first composer with a professional education was Svytlana Ostrova, who laid the foundations of professional composer creativity of the Baptist Church in Ukraine and raised a galaxy of church composers. The creative achievements of Ivan Milieiev, Pavlo Sydko, Sergiy Khashchuk, Volodymyr Khlysta, Vitaly Hryhor demonstrate both the continuity of the confessional musical traditions of the Baptist church, and the renewal of style and composer technique in modern choral Protestant composer's work.

Keywords: Protestantism, Baptist denomination, liturgical tradition of Protestants of Kyiv region, composer's creativity, choral works, collections of spiritual chants, musical style.

Актуальність теми дослідження. Актуальним питанням сучасного українського музикознавства є вивчення протестантської музичної традиції як частини національної культурно-мистецької спадщини. Із різних причин українська протестантська музика дотепер маловідома не тільки широкому колу слухачів, а й фахівцям. За рідкісними винятками, вона майже не потрапляла в поле зору українських дослідників сакральної музики. Тому актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення хорової композиторської творчості в лоні протестантських церков баптистської деномінації Київщини кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття та окреслення її місця в історії розвитку хорового мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження української протестантської богослужбової традиції здійснювалося в роботах таких науковців: О. Зосім, О. Клокун, О. Яроша, Я. Петреску, О. Спис, які мають різні вектори спрямування. О. Зосім окреслює загальну лінію розвитку української протестантської музики в її цілісності, вказує на її специфічні риси, зв'язок з національною традицією [7], аналізує пісенний репертуар лютеран, баптистів та п'ятидесятників [1]. О. Клокун досліджує проблему існування церковних піснеспівів в українському інтерконфесійному просторі [2]. О. Ярош розглядає характерні ознаки музики протестантського богослужіння, та роль Мартіна Лютера у творенні протестантської музичної традиції [6]. Аналізу жанрів та стилів протестантської духовної музики присвячені розвідки Я. Петреску [3]. О. Спис вивчає роль емоційно-чуттєвої складової протестантської музичної творчості у формуванні релігійності вірян [4].

Мета роботи – проаналізувати творчість композиторів, авторів хорових піснеспівів для богослужбового вжитку й концертного виконання в протестантських церквах баптистської деномінації Київщини кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. У протестантській богослужбовій традиції хорова музика посідає важливе місце. Маючи універсальний характер, вона здатна звертатися до людини, торкаючись глибин її душі. Хорова спів виконує функцію релігійної комунікації із Божественним, є транслятором духовних істин та цінностей, і це робить його потужним інструментом у справі проповіді Євангелії під час богослужбової та концертної практики.

Тривалий час в українських церквах баптистської деномінації на богослужінні звучали хорові твори американських і

європейських авторів у перекладі російською мовою, а також російських композиторів. Зрідка у хорових збірниках, призначених для церковного вжитку, що вийшли друком до 1991 року, можна побачити твори українських композиторів, але всі вони написані на російські тексти, що було пов'язано з політичною ситуацією в країні. Серед нечисленних гімнів українського авторства, що увійшли до збірок євангельських християн баптистів (ЄХБ) радянських часів – два твори українського митця, чие активне творче життя в Україні розпочалося ще за часів перебування. Це хорові твори «Спаситель миру», «Хрест голгофський», «Молитва про Україну» Івана Мілеєва. Саме він, як диригент і композитор, був залучений до знаменної події для української протестантської церкви баптистської деномінації – першого публічного виступу протестантського баптистського хору та камерного оркестру, який відбувся у 1988 році у київському Жовтневому палаці культури, з нагоди 1000-ліття хрещення Русі. На концерті поряд із творами Д. Бортнянського, М. Глінки, С. Рахманінова, Є. Гончаренка була виконана кантата «Тисячоліття» авторства І. Мілеєва.

Іван Мілеєв народився у 1959 році у Сімферополі. З дванадцяти років він самостійно почав займатися фортепіано, а з шістнадцяти років, ще не маючи диригентської освіти, керував сімферопольським церковним хором. У 1985 році він закінчив Київське музичне училище по класу диригування, але вступити до Київської консерваторії не міг через свої релігійні переконання, про що був заздалегідь попереджений на прослуховуванні перед вступом. Мрія отримати вищу музичну освіту втілилася, коли І. Мілеєв у 1986 році вступив до Одеської консерваторії на оркестрово-диригентський факультет.

Під час навчання в музичному училищі Мілеєв диригував Другим та молодіжним хорами й симфонічним оркестром у київській центральній баптистській церкві «Дім Євангелія», також був керівником камерного хору та камерного оркестру в християнській місії «Згода».

Окрім диригентської практики з хоровими та оркестровими колективами І. Мілеєв займається творчістю. У 1983 році він написав свою першу композицію «Помни крест Голгофський». Варто пам'ятати, що у часи СРСР, та й пізніше, в Україні в молитовних будинках баптистів служіння йшли переважно російською мовою, а тому більшість творів писалися на російські тексти, згодом частина їх була перекладена українською мовою. У творчому доробку композитора близько

двадцяти хорових композицій, серед найвідоміших – «Величит душа моя Господа», «Вполне и безвозвратно», «Молитва», «Молитва про Україну», «Помилуй мене», «Спаситель світу», кантата «Тисячоліття» для мішаного хору і фортепіано та інші хорові твори.

Особливою глибиною передачі художніх образів вирізняється твір «Спаситель миру» для мішаного хору а cappella. В основі поетичного тексту лежать вірші з Біблії (Кол. 1:14–16, 1 Тим. 1:17). Для розкриття основних ідей тексту композитор обрав лірико-драматичну та панегіричну образні сфери. Музика орієнтується на класико-романтичний стиль, як і більшість творів композитора, разом з тим у творі відчувається вплив композиторського мислення ХХ століття. Всі твори І. Мілеєва були написані для богослужбового вжитку і активно виконувалися київськими церковними колективами під керівництвом самого композитора та інших регентів. У 1992 році композитор емігрував до США, але його твори й до сьогодні виконуються в церковних служіннях українських протестантських церков.

Як вже зазначалося, у часи СРСР члени протестантських громад не мали можливості отримати вищу освіту, в тому числі й музичну, тому композиторська творчість в лоні протестантської церкви була на рівні аматорства. Першою українською професійною композиторкою, що належала до протестантської церкви, стала киянка Світлана Острова (нар. 1961 р.). Професійну музичну освіту вона отримала у Київському державному музичному училищі ім. Р. М. Глієра по класу диригування та Київській державній консерваторії ім. П. І. Чайковського по класу композиції й органу. Свій творчий шлях мисткиня починала в лоні протестантської церкви баптистської деномінації. Під час навчання на першому курсі музичного училища їй випала нагода стати за диригентський пульт у зв'язку з необхідністю змінити регента молодіжного хору київської центральної баптистської церкви «Дім Євангелія», а музичну освіту, яка б дозволяла керувати колективом, у громаді на той час ніхто не мав. Так юна диригентка тимчасово очолила молодіжний хор. На практиці вивчаючи специфіку хорового ремесла, особливості та технічні можливості вокальних голосів і хорових партій, С. Острова набула знання, які в подальшому майстерно втілила в своїх хорових композиціях.

Твори духовної тематики представлені різноманітними жанрами, перевагу композиторка віддає кантатно-ораторіальній («Різдвяна ода», «Реквієм», ораторії «Слався,

Боже Всемогутній» та «За Йоаном Богословом», кантата «Безсмертя»), вокально-інструментальній («Небесна рапсодія» для вокального ансамблю, фортепіано і органу, Ave Maria для жіночого хору, солістів і струнного оркестру, «Різдвяна концертна композиція»), хоровій (два хорові концерти на слова Г. Сковороди: «Пам'яті А. Веделя» і «Катарсис», збірки «Осанна» для дитячого хору та «Перед Твоїм престолом» для мішаного хору, обидві в супроводі органу, фортепіано та без супроводу), органній (п'єси «Псалом надії», «Візантійський наспів», «Перед розп'яттям стою», «Laudate Domine», «Vox Celeste», диптих «Голгофа» і «Євхаристія») музиці. Однак творчість С. Острової не обмежується лише композиціями релігійного змісту, у її доробку присутні твори на світську тематику: симфонічні (концертне рондо «Скоморохи», «Купальські сцени» та ін.), органні («Фуга-жартинка», «Чакона», «Пасакалія пам'яті старовинних майстрів» та ін.) і фортепіанні (п'єси, варіації, «Дитячий альбом» та ін.). У 1999 році С. Острова як авторка, що зробила вагомий внесок у розвиток української музики, стає членкинею Національної спілки композиторів України, а у 2019 році отримує звання Заслуженої діячки мистецтв України.

Далеко не всі твори С. Острової духовної тематики призначалися для храмових відправ. Серед композицій, що виконувалися на богослужіннях та духовних концертах, які відбувалися в храмах, назвемо «В хвилину скорботи взивай до Христа», «Господь – Спаситель твій», «Люди, почуйте звістку Христову», «Небеса, небеса», «Почуй, Господь, мене», «Псалом надії», «Размышление о Божьем величии», «Різдвяний кант», «Святий Боже», «Ты – упование мое». Усі ці твори увійшли до збірки «Перед Твоїм престолом», присвяченої 2000-річчю християнства. Також звучали й композиції кантатно-ораторіального жанру: «Різдвяна ода», мала ораторія «Слався, Боже всемогутній», фрагменти ораторії «За Йоаном Богословом». Серед творів С. Острової, написаних для дитячого хору, на богослужіннях звучали композиції, що увійшли до авторської збірки «Осанна»: «Слава Богу в вишних (рождественское рондо)», «Торжество в небесах», «Роздум про Божу велич» та ін. Більшість творів С. Острової відповідно до тогочасної богослужбової практики протестантів були написані на російські тексти, згодом деякі з них перекладені українською мовою.

Варто відмітити нотну збірку «Українська сучасна духовна музика» для хорів а cappella (2007), яка є проектом С. Острової, де вона виступає як упорядник, музичний редактор та автор музики низки творів. У

виданні, що призначено для концертного виконання та богослужбового співу, зібрано 38 композицій для академічних хорових капел, студентських і церковних хорів, з яких 10 належать перу С. Острової. Серед них твори на біблійні («Отче наш», «Величає душа моя Господа», «Три псалми Давидові») та літургічні (обробка молитви невідомого автора «Святий Боже») тексти, два хорові концерти на слова Г. Сковороди, обробки українських народних колядок «А у цього хазяїна» та «Ой ходить, походить місяць по небу». Крім її власних хорових композицій, до збірки увійшли хорові твори авторів різних конфесій – католицької (Катерина Кучерява), протестантської (Павло Сидько), православної (Дмитро Щириця, Оксана Ярмак). У вступній статті до збірки С. Острова зазначає, що у своїй творчості вона спирається на глибинні витoki української народної та професійної музики: стародавню архаїку, знаменний розспів, думу, традиції народної імпровізації, хорову творчість М. Березовського та А. Веделя, поєднуючи їх із сучасною композиторською технікою [5, с. 3].

У цілому музика С. Острової репрезентує два стильові пласти: класико-романтичний, призначений для виконання церковними хорами, легкий для сприйняття й відтворення вірянами на богослужіннях; та сучасний з елементами авангарду, для концертного виконання професійними колективами. Виконання хорових композицій С. Острової стало новим поштовхом для розвитку хорової композиторської творчості не лише в протестантських церквах Київського регіону, а й всієї України.

С. Острова зробила внесок у розвиток баптистської музики не лише як композитор та регент, а й педагог, яка виростила не один десяток хорових диригентів та композиторів. Серед них варто зазначити Павла Сидька, твори якого увійшли до збірки «Українська сучасна духовна музика» для хорів a cappella.

Павло Сидько – композитор, диригент, педагог, декан музичного факультету Української баптистської теологічної семінарії (2002–2009). Його твори виконувалися в баптистських церквах різних регіонів України, в тому числі і київського. Він народився 1963 року в м. Ровеньки на Донбасі, де в місцевій музичній школі навчався по класу баяна. Диригентську та композиторську освіту П. Сидько здобув у Ірпінській біблійній семінарії. У С. Острової він стажувався по класах композиції, хорового письма, оркестрового диригування та інструментовки. Довгий час П. Сидько працював викладачем музичних дисциплін у Карпатському регіональному біблійному коледжі (м. Мукачево) та як запрошений викладач

музичних дисциплін у баптистських навчальних закладах Чернівців, Рівного, Луцьку, Сімферополя. Будучи всебічно обдарованим музикантом, П. Сидько тривалий час працював з хором та симфонічним оркестром церкви євангельських християн баптистів у м. Чернівці. Ці колективи були творчою лабораторією композитора: для них він писав музику й керував прем'єрами своїх творів на богослужіннях та концертах.

У більшості власних творів П. Сидько виявив себе як композитор-пісняр, автор численних псалмів, найвідоміші серед яких Псалом 51 «Помилуй мене, Боже», Псалом 102 «Благослови душе моя», Псалом 117 «Хваліть Господа всі народи», Псалом 150 «Хваліте Бога во святині». Псалом 117 написаний для мішаного хору та симфонічного оркестру з нагоди святкування 500-річчя Реформації. Його прем'єра відбулася у 2017 році зведеним хором і оркестром протестантських церков під керівництвом Стіва Бенхема – відомого американського композитора і диригента, який тривалий час працював в Україні. Окрім того, до творчого портфелю композитора увійшли багато хорових творів для мішаного та чоловічого складу, серед них: «Отче наш», поеторія «Ранок воскресіння», пісня для хору «Любіть Христовою любов'ю», твори на різдвяну тематику, в тому числі обробки українських народних пісень; опуси для дітей та інструментальні твори.

Музика П. Сидька приваблює щирість висловлювання, мелодійністю вокальних ліній, монументальністю хорової фактури. В його традиційне хорове письмо, притаманне композиторам-романтикам, органічно вплітаються елементи сучасного композиторського мислення, розширюючи арсенал засобів виразності церковної музики.

Ще одним учнем С. Острової був Сергій Хашук. Він народився у 1970 в багатодітній християнській родині в м. Ізмаїл Одеської області. Його батько був одним із організаторів церковного хору, в якому брала активну участь і була солісткою мати Сергія. З юних років майбутній композитор був занурений в музично-хорове життя церкви. Після закінчення музичної школи він став допомагати батькові, вивчаючи з хором богослужбові гімни. У 1985 році С. Хашук вступив до Київського культурно-просвітницького училища та здобув спеціальність диригента народного оркестру.

У 1987 році з-під пера юного музиканта виходить перший хоровий твір «Отче наш», який одразу увійшов до репертуару молодіжних хорів київських євангельських церков. Наступними творами стали «Ночь Христова Рождества», «Слава, слава в вышних

Богу!» У 1998 році С. Хашук навчався на музичному відділі в Ірпінській біблійній семінарії та брав уроки композиції у С. Острової. У цей період світ побачила збірка його хорових творів «Славен Бог», до якої увійшли чотирнадцять композицій для хору а cappella та у супроводі фортепіано. Серед них: «Вірую», «Куди не підеш...», «Отче наш», обробка мелодії невідомого автора «Ти знаєш, Боже...», обробка української народної колядки «Нині радість стала» та ін. Композиторський стиль С. Хашука близький до класичного, однак збагачений сучасними гармоніями. Він використовує у своїх творах різні музичні форми – куплетну, куплетно-варіаційну, а також контрастно-зіставну з наскрізним розвитком.

С. Острова як викладачка композиції та гармонії розширювала горизонти музичного мислення студентів, зауважуючи, що гармонічна мова не замикається XVII та XVIII століттям, твір має бути сучасним та цікавим. Настанови свого педагога С. Хашук достойно втілює у чудових хорових композиціях, яких налічується близько сорока для мішаного та чоловічого хору, шістнадцять для дитячого виконання, а також у творах для ансамблю, солістів та в інструментальній музиці.

Вищу музичну освіту композитор здобув у США, де у 2006 році закінчив університет та семінарію у місті Лос-Анджелес (штат Каліфорнія) і отримав диплом бакалавра з теорії музики та композиції. Він продовжує писати музику для різних виконавських складів.

Диригент, композитор, викладач Володимир Хлиста народився 1984 року в м. Новий Розділ на Львівщині. Після закінчення школи вступив у Дрогобицьке музичне училище на диригентський факультет. Перший досвід диригування хором В. Хлиста отримав, керуючи молодіжним хором Бориславської церкви Євангельських християн баптистів. Під його орудою цей хоровий колектив вийшов на високий професійний рівень, часто виступаючи у західному регіоні України та в сусідній Польщі. У період навчання в училищі В. Хлистою були написані перші хорові твори: «Отче наш», «Великі та дивні діла Твої», «Благослови, душе моя, Господа» та ін. У 2003 році він вступив до Львівської музичної академії на факультет диригування. Під час навчання В. Хлиста починає викладацьку діяльність у Львівському біблійному коледжі на музичному факультеті, який згодом був реорганізований в Українську баптистську теологічну семінарію. Хор студентів семінарії став першим виконавцем авторських творів композитора, які швидко набули популярності серед хорових колективів та визнання серед

вірян. У 2010 році В. Хлиста стає керівником музичного факультету семінарії.

У творчому доробку В. Хлисти близько 40 хорових творів, серед яких естрадно-симфонічна кантата «Псалми поклоніння» на тексти книги Псалмів, хорові твори а cappella та із супроводом, а також кілька обробок для хору; понад 80 естрадних пісень; альбом інструментальних джазових обробок класичних гімнів. Хорові твори композитора виконуються здебільшого під час богослужбової практики в церквах протестантських конфесій України та української діаспори в США, Канаді, Польщі, Німеччині, також вони є в репертуарі студентських та учнівських колективів шкіл та училищ України. Серед найбільш відомих – хорові композиції «Дякуйте Господу», «Зірка ясна нам сяє», «Великі та дивні діла Твої», «Серце чисте», «Хваліте Господа» та ін., пісня «Молитва за Україну». Хорові твори, пісні для соло та ансамблю В. Хлисти увійшли до збірки «Книга Псалмів».

Хорова музика В. Хлисти полістилістична: низка творів орієнтується на романтичний стиль, використовуючи чотириголосну акордову фактуру («Псалом 54»); музичний стиль XX століття («Псалом 61»); естрадно-джазовий стиль («Псалом 68», «Співає небо» та ін.). Хорові твори В. Хлисти відбивають сучасні тренди хорового протестантського співу. Вони часто виконуються в церквах та набули популярності серед вірян.

У баптистських церквах Київщини, що належать до Братства незалежних церков і місій, також розвивається хорова творчість і поповнюється, поряд із аранжуваннями американських псалмів, хоровими творами українських композиторів. Одним із митців, що довгий час працює на хоровій ниві в церкві «Храм спасіння», є Віталій Григор. Він народився у 1972 році в м. Біла Церква на Київщині. Під час навчання в музичній школі по класу фортепіано мав практику гри в церковному оркестрі на ударних та клавішних інструментах, а пізніше – акомпанував хору. Вищу музичну освіту здобув у Київській консерваторії, яку закінчив у 1998 році.

Перший авторський твір побачив світ, коли Віталію було 17 років. На той час юнак не ставив собі за мету писати музику. Практику керування хоровим колективом церкви «Храм спасіння» розпочав з 1993 року, і багато років поспіль, працюючи з хором, створював для нього аранжування. Завдяки сучасним гармоніям та ритмам вони надавали давнім мелодіям нове життя.

Оригінальні хорові твори В. Григора є нечисельними, але мають яскраву образність та

вирізняються творчою індивідуальністю стилю, у якому відчутний вплив хорової музики М. Скорика та сучасних джазових ритмів. Таким є, наприклад, написаний у 2019 році «Отче наш» для мішаного хору а cappella. «Господи, помилуй мене» (2014) для соло сопрано та мішаного хору в супроводі фортепіано став відгуком В. Григора на трагічну подію – розстріл «Небесної сотні»; «Господи, зглянься» (2022) для соло сопрано, мішаного хору в супроводі фортепіано був створений на початку повномасштабного російського вторгнення в Україну. Музична мова цих творів насичена дисонансними гармоніями, кластерними співзвуччями, але навіть у трагічних епізодах композитор не відмовляється від естрадної стилістики, яка є ознакою його індивідуального стилю.

Оригінальні хорові твори разом із яскравими аранжуваннями для хору, авторськими солоспівами та творами для фортепіано увійшли у збірку творів В. Григора «Боже – Богові», що побачила світ у 2024 році.

Висновки. Композиторська творчість в протестантських церквах Київщини у часи СРСР була аматорською. Професійний етап розвитку оригінальної української баптистської музики розпочався в 1990-х роках. Першою композиторкою з професійною освітою стала Світлана Острова, яка заклала підвалини професійної композиторської творчості баптистської церкви в Україні та виростила плеяду церковних композиторів. Творчий доробок Івана Мілеєва, Павла Сидька, Сергія Хашука, Володимира Хлисти, Віталія Григора демонструє як тяглість конфесійних музичних традицій баптистської церкви, так і оновлення стилістики й композиторської техніки в сучасній хоровій протестантській композиторській творчості.

Актуальним є подальше дослідження сучасної протестантської композиторської творчості, що пов'язано з національним самоусвідомленням минулого, частиною якого є протестантська музична культура та хоровий спів. Подальші наукові розвідки варто зосередити на аналізі творчості композиторів адвентистських та лютеранських церков Київщини.

Література

1. Зосім О. Українська духовна пісенність кінця ХІХ – початку ХХІ століття: основні тенденції розвитку. *Історія, теорія та практика сучасної*

гуманітаристики : колективна монографія. Мелітополь, 2016. С. 190–206.

2. Клокун О. Функціонування церковних піснеспівів в інтерконфесійному просторі. *Дослідження. Досвід. Спогади*. 2004. Вип. 5. С. 38–48.

3. Петреску Я. Жанри духовної музики протестантських церков. *Музичне мистецтво і культура*. 2021. Вип. 32. Книга 1. С. 122–136.

4. Спис О. Сучасна протестантська пісенно-музична творчість як форма служіння: проблеми і виклики. *Релігія та соціум*. 2011. Вип. 1 (5). С. 160–166.

5. Українська сучасна духовна музика (для хорів а cappella) / К. Кучерява, С. Острова, П. Сидько та ін. Київ : Томіріс-Н, 2007. 118 с.

6. Ярош О. Протестантська сакральна музика: духовні основи і витоки формування традиції. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 107. С. 209–212.

7. Zosim O. Ukrainian protestant music tradition: genesis, historical milestones, modern stage. *Cultural and arts studies of National Academy of Culture and Arts Management: collective monograph*. Lviv-Torun : Liha-Pres, 2019. P. 101–116.

References

1. Zosim, O. (2016). Ukrainian Spiritual Song of Late 19th – Early 21st Centuries: Main Trends of Development. History, Theory and Practice of Modern Humanities. Melitopol, 190–206 [in Ukrainian].

2. Klokun, O. (2004). Functioning of Church Songs in Interfaith Space. Research. Experience. Memoirs, 5, 38–48 [in Ukrainian].

3. Petresku, Y. (2021). Genres of Sacred Music of Protestant Churches. Musical Art and Culture, 32 (1), 122–136 [in Ukrainian].

4. Spys, O. (2011). Modern Protestant Song and Music Creativity as a Form of Service: Problems and Challenges. Religion and Society, 1 (5), 160–166 [in Ukrainian].

5. Kucheriava, K., Ostrova, S., & Sydco, P. et al. (2007). Ukrainian Contemporary Sacred Music (for choirs a cappella) [Notes]. Kyiv [in Ukrainian].

6. Yarosh, O. (2016). Protestant Sacred Music: Spiritual Foundations and Origins of the Formation of Tradition. Hileia, 107, 209–212 [in Ukrainian].

7. Zosim, O. (2019). Ukrainian Protestant Music Tradition: Genesis, Historical Milestones, Modern Stage. Cultural and Arts Studies of National Academy of Culture and Arts Management: collective monograph. Lviv-Torun, 101–116 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 09.10.2024
Отримано після доопрацювання 11.11.2024
Прийнято до друку 18.11.2024*